

میزگرد علمی پیشگیری قضایی

نشست علمی با اساتید دانشگاه به منظور نیل به اهداف ذیل برگزار می‌شود:

- (۱) تعیین مبانی نظری پیشگیری قضایی؛
- (۲) تعیین کارکردهای پیشگیری قضایی؛
- (۳) ارزیابی و سنجش میزان تأثیرگذاری اعمال نهادهای ارفاقی و سیاست‌های پژوهشی در فرایند دادرسی نظامی به عنوان مؤلفه‌های مهم پیشگیری قضایی.

و نهایتاً اینکه نتایج حاصله از این نشست در اختیار قضات قرار داده خواهد شد.

دکتر مجتبی شیرود بزرگی؛

دبیر نشست

این جلسه با موضوع پیشگیری قضایی در دو بخش زیر مطرح و بررسی خواهد شد. بخش اول: مقدمات از حیث مبانی و بایسته‌های پیشگیری قضایی؛ بخش دوم: نقش قضات در پیشگیری قضایی. در خصوص علت انتخاب موضوع، اصلی‌ترین و مهم‌ترین موضوع برنامه‌ریزی در مدیریت پدیده مجرمانه معطوف به تربیت انسان است؛ اعم از بخش‌های آموزشی، تربیتی، فرهنگی و اجتماعی که به عنوان پیشگیری اجتماعی مطرح است و در مرحله بعدی مدیریت آماج جرم و وضعیت‌های پیش جنایی است؛ اعم از زمان‌ها و مکان‌های مستعد جرم که در حوزه پیشگیری وضعی مطرح است.

(۱) رسیدگی قضایی؛ (۲) صیانت از حقوق عامه؛ (۳) پیشگیری از وقوع جرم. متولی اجرای پیشگیری در سازمان قضایی نیروهای مسلح؛ معاونت قضایی و حقوقی و خاصه اداره کل پیشگیری از وقوع جرم، عفو و سجل قضایی است. از سال ۱۳۷۷ تا سال ۱۴۰۲ در پیشگیری پنج برنامه بلندمدت به شرح زیر داشتیم: برنامه اول: علت‌یابی و بررسی علل و عوامل و زمینه‌های وقوع جرایم؛ برنامه دوم: پیشگیری مقدم بر درمان؛ برنامه سوم: پیش‌بینی مقدم بر پیشگیری؛ برنامه چهارم: اجرای راهکارها؛ برنامه پنجم: پیشگیری قضایی، پژوهش و نظارت. عنوان پیشگیری قضایی که در برنامه‌های قبلی نیز بود از سال گذشته به صورت جدی مطرح شده تا بررسی شود که پیشگیری قضایی در اقسام و گونه‌های علمی پیشگیری چه جایگاهی دارد؟ صرف‌نظر از اختلاف نظرهایی که در خصوص جایگاه پیشگیری قضایی وجود دارد، تدابیر ریاست محترم سازمان قضایی نیروهای مسلح بر تقویت پیشگیری قضایی مترادف با پیشگیری کیفری است؛ البته این امر به مفهوم نفی پیشگیری وضعی و اجتماعی نمی‌باشد؛ اما بر پیشگیری قضایی تأکید و مراتب به قضات ابلاغ گردیده است. به همین جهت این

میزگرد علمی با موضوع پیشگیری قضایی در دی ماه سال جاری با حضور اساتید دانشگاه جناب آقایان دکتر حسینی مؤذن زادگان؛ استاد تمام حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی، دکتر شهید شاطری پور؛ استادیار دانشگاه و مدیر گروه سیاست‌گذاری جنایی و عدالت کیفری پژوهشگاه قوه قضاییه و دکتر جعفر صادق منش؛ عضو شورای علمی اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع) و قضات و مدیران معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح، جناب آقایان دکتر محمدرضا یزدانیان؛ معاون قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح، دکتر مجتبی شیرود بزرگی؛ مدیر کل پیشگیری از وقوع جرم، عفو و سجل قضایی، دکتر بهزاد منصوری؛ معاون اداره کل پیشگیری از وقوع جرم، عفو و سجل قضایی، دکتر مجید کرمی؛ مدیر کل آموزش و پژوهش، دکتر محمد پارسا؛ معاون اداره کل حقوقی، در دفتر اداره کل پیشگیری از وقوع جرم، عفو و سجل قضایی تشکیل شد.

دکتر محمدرضا یزدانیان

بر اساس اصول ۱۵۶ و ۱۷۲ قانون اساسی، سند بیست ساله چشم‌انداز سازمان قضایی و سند تحوّل قوه قضاییه؛ سه مأموریت برای سازمان قضایی تعریف شده است:

نظام‌مند مبتنی بر راهبرد کلان و مشارکتی
مشمول بر مجموعه تدابیری که نظام
قضایی به عنوان هدف انحصاری یا یکی از
اهداف به منظور پیشگیری از تکرار جرم
توسط متهم اعمال می‌کند، می‌باشد.

به بیان دیگر پس از ارتکاب جرم توسط
مرتکب، بایستی نظام قضایی یا قوه قضاییه
اقداماتی نماید که از تکرار به جرم پیشگیری
شود. این همان تدابیر پیشگیری قضایی
است که باید از طریق اعمال مجازات و
سرکوبگری و تدابیری اصلاحی، درمانی،
مشاوره‌ای و خدمات پس از آزادی اعمال
شوند.

دکتر مجتبی شیرود بزرگی

آقای دکتر صادق منش، تعریف نسبتاً موسع
از پیشگیری قضایی را به ما ارائه دادند. در
این راستا عرض کنم هم در قانون پیشگیری
مصوب سال ۱۳۹۴ و هم قانون برنامه ششم؛
قانون‌گذار وارد پیشگیری قضایی نشده
است؛ اما عباراتی که به کار برده به عنوان
وظایف قوه قضاییه، یک چشم‌اندازی از
وظایف قوه قضاییه در بعد پیشگیری از وقوع
جرم و تعریف آن را ارائه نموده است؛ مثلاً
وظایف قوه قضاییه در توسعه عدالت قضایی،
ارائه خدمات قضایی، توسعه زیرساخت‌های
فناوری اطلاعات و سامانه‌های الکترونیک،
ایجاد فرصت برابری در دسترسی به خدمت
قضایی، توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد، تهیه
برنامه جامع پیشگیری و ارتقای سلامت
اجتماعی و در انتها، ماده ۱۶ قانون برنامه
ششم راجع به سرعت و دقت در رسیدگی از
وظایف قوه قضاییه که در راستای پیشگیری
قضایی قابل تحلیل و بررسی است.

دکتر حسنعلی مؤذن زادگان

در این جلسه بیشتر به مفهوم پیشگیری
قضایی می‌پردازیم و جایگاه پیشگیری

دکتر جعفر صادق منش

امام علی النقی علیه‌السلام: «حکمت جا
نمی‌گیرد در طبع‌های فاسد».

پیشگیری قضایی چیست؟
برای این فرضیه که: «مأموریت قوه قضاییه
می‌تواند منشأ آثاری باشد برای جامعه در
حوزه پیشگیری از وقوع جرم، علی‌الخصوص
پیشگیری قضایی». باید بدانیم که
پیشگیری قضایی چیست و بدو امر با یک
تعریف مشخصی از پیشگیری قضایی به یک
اجماع برسیم و پس از آن به کارایی و پس از
اثبات کارایی، به نقش قاضی، نقش مدیران
قضایی، نقش مدیران دفاتر و به طور کلی به
نقش همه افراد از دم درب ورودی تا بالاترین
مقام سازمانی در پیشگیری قضایی بپردازیم
و نهایتاً اینکه به طور کلی چه کارهایی باید
کرد تا نتیجه منتهی شود به اینکه سازمان
بتواند یک برنامه پیشگیری قضایی تدوین و
آن را اجرایی و کل کشور را با آن همراه
نماید.

پیشگیری قضایی نه مغفول، بلکه مظلوم
مباحث پیشگیری است؛ چون همواره
با یک نگاه منفی و سلبی و برجسب
نظریات ارجایی و سرکوب‌گرایانه و با نگاه
عدالت کیفری در برابر عدالت ترمیمی
آن را دیده‌اند؛ ولی در عملکرد نهادهای
بین‌المللی، منطقه‌ای و بعضی از نظام‌های
حقوقی امروزی، هر ابزاری یا تدبیری و یا
وسیله‌ای که از وقوع یا تکرار جرم توسط
یک فرد یا مجموعه‌ای از افراد بتواند
پیشگیری نماید بها می‌دهند و هیچ چیزی
را حذف نمی‌کنند و این تدابیر هر آنچه
مربوط به نقش قوه قضاییه است می‌شود،
پس پیشگیری قضایی مربوط به قوه قضاییه
و نظام قضایی هر جامعه‌ای می‌باشد.
بنابراین پیشگیری قضایی؛ «برنامه‌ای

از زمان تصویب قانون اساسی و الحاق
بند پنجم به اصل ۱۵۶ مباحثی از جمله
جایگاه پیشگیری از وقوع جرم و اینکه آیا
شامل همه انواع پیشگیری است و یا منظور
فقط پیشگیری قضایی است یا مدیریت
همه انواع پیشگیری با قوه قضاییه هست
یا نیست؟ یا نوع خاصی از پیشگیری به
عنوان پیشگیری قضایی مد نظر بوده است.
به مفهوم اینکه تنها مدیریت واکنش نسبت
به جرم و مجرمین به عهده قوه قضاییه
است و بالاخره در حوزه قلمرو پیشگیری
قضایی معنی، مفهوم و مبانی آن ابهامات
زیادی وجود دارد؛ مخصوصاً اینکه قبل از
تصویب قانون پیشگیری از وقوع جرم، زمانی
که به صورت لایحه پیشنهاد شد؛ پیشگیری
قضایی به عنوان یکی از انواع پیشگیری
تعریف و مطرح شده بود و سازمان ملی
پیشگیری از وقوع جرم هم پیش‌بینی شده
بود که ساختار، نیرو و بودجه هم داشت که
متأسفانه در سیر مراحل تصویب حذف شد
و نه تنها مشکلی حل نکرد، بلکه مسئله
ساختار مدیریت پیشگیری مبهم ماند و
در سال ۱۳۹۴ قانون‌گذار خواست با ایجاد
شورای عالی، خلل ایجاد ساختار را به نحوی
حل کند؛ هرچند ایجاد شوراهای متعدد
چون اختیار اجرایی ندارند، عملکرد اجرایی
نخواهند داشت و فقط در حوزه تصمیم
سازی عمل می‌کنند، به هر حال قانون‌گذار
سعی کرد این ابهامات را مرتفع کند.
همه این سیر تحولات باعث شد که امروز
نه تنها در اجرای این مقوله بلکه در شناخت
مبانی و قلمرو پیشگیری قضایی شاهد
کارهای علمی و پژوهشی و حتی منابع
تحقیقاتی مناسبی نباشیم و به خاطر دلایل
فوق اقبال دانشگاه‌ها هم در این حوزه بسیار
کم است. علی‌ای حال می‌خواهم خواهش
کنم در ابتدا جناب آقای دکتر صادق منش
در خصوص چهارچوب مفهومی پیشگیری
قضایی مطالبی بفرمایند.

قضایی را می‌شناسیم. پیشگیری از وقوع جرم در یک مفهوم وسیع‌تر به نام سیاست جنایی مطرح است. پس تا نگرشی نسبت به سیاست جنایی نداشته باشیم پیشگیری از وقوع جرم مفهوم و ارزشی نخواهد داشت. باید بدانیم سیاست جنایی چه جایگاهی دارد و پیشگیری از وقوع جرم چه جایگاهی در سیاست جنایی دارد. سیاست جنایی؛ مجموعه تدابیری است که هیئت اجتماع اعم از دولت در معنای عام، نهادهای مردمی با مشارکت فعال جامعه در قبال مهار بزهکاری اعمال می‌کند که شامل اقدامات اجرایی، تقنینی، قضایی و سایر اقداماتی است که در یک جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در بحث سیاست جنایی، اقدامات در واقع مشمول فقط اقدامات کیفری نیست و اقدامات غیر کیفری نقش برجسته‌تری دارند، پس سیاست جنایی اعم از کلیه اقدامات کیفری و اقدامات غیر کیفری در قبال مهار بزهکاری است و پیشگیری از وقوع جرم محور سیاست جنایی است. یک سیاست جنایی مدبرانه در مرحله اول باید زمینه‌های ارتکاب جرم را از بین ببرد و در مرحله دوم باید موجبات تکرار جرم را منتفی بکند که هر دو مرحله کار پیشگیری است.

پیشگیری در تقسیم‌بندی؛ به پیشگیری اولیه، ثانویه و ثالث تقسیم می‌شود که پیشگیری اولیه ناظر بر پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی است که مربوط به کل سیستم حکومتی است و فقط خاص قوه قضاییه نیست. پیشگیری ثانویه مربوط به اشخاص در معرض خطر مثل کودکان، نوجوانان، زنان، سالمندان، معلولان و کسانی که در معرض بزهکاری یا بزه‌دیدگی هستند، می‌شود و مربوط به مشارکت

فعال همه جامعه می‌باشد. پیشگیری ثالث، پیشگیری پس از وقوع جرم که این پیشگیری خاص دستگاه قضایی است؛ برای اینکه اصل ۳۶ قانون اساسی که اصل قضاوندی و اصل قانونمندی دادرسی و قضایی است اجازه نمی‌دهد به جز دستگاه قضایی هیچ نهادی وارد آن شوند؛ در واقع برخلاف اصل قانونی بودن اصل دادرسی است که این اصل بر آن تأکید می‌کند و اینجا پیشگیری کیفری مطرح است.

هم پیشگیری اولیه، هم پیشگیری ثانویه و هم پیشگیری ثالث در اصل ۱۵۶ قانون اساسی آمده است. بند ۴ اصل ۱۵۶ قانون اساسی یکی از وظایف قوه قضاییه را کیفر مجرمان با تعزیر و مجازات بیان می‌کند و بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی نیز پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح و درمان مجرمان را از وظایف قوه قضاییه دانسته است.

پیشگیری کیفری باید یک پیشگیری واقعی باشد؛ چرا که اعتقاد داریم مجرم باید اصلاح شود، باید پیشگیری از جرم بشود، باید مجرمان بالقوه با ملاحظه مجازات از جرم دست بردارند، پس یک نوع پیشگیری است که با لفظ کار نداریم و باید دید مسمی چیست؟! در تقسیم‌بندی دیگری پیشگیری را به دو نوع پیشگیری کنشی و پیشگیری واکنشی تقسیم می‌کنند که پیشگیری کنشی قبل از وقوع جرم و پیشگیری واکنشی بعد از وقوع جرم می‌باشد و دستگاه قضایی بعد از وقوع جرم دخالت می‌کند پس قوه قضاییه محور اصلی پیشگیری واکنشی است و پیشگیری واکنشی ناظر به اقداماتی است متعاقب وقوع جرم و برای جلوگیری از تکرار جرم صورت می‌گیرد. پس سیاست جنایی شامل همه این انواع و دسته‌بندی‌هایی است که عرض شد.

مفهوم پیشگیری قضایی کجا واقع می‌شود؟ آیا پیشگیری قضایی را باید به کل قوه قضاییه و دستگاه قضایی توسعه بدهیم یا فقط به قاضی اختصاص بدهیم؟ اگر مفهوم وسیع‌تری برای پیشگیری قضایی قائل باشیم؛ یعنی علاوه بر پیشگیری کیفری که توسط قاضی با تعیین مجازات‌های مناسب انجام می‌شود، قوه قضاییه هم باید پیشگیری نماید که باید مشخص شود تا چه اندازه و تا چه حد می‌تواند مؤثر باشد که این خیلی معنای وسیع‌تری است.

به نظر بنده پیشگیری قضایی را باید به پیشگیری کیفری اختصاص بدهیم؛ یعنی آن دسته از اقدامات مؤثری که قاضی باید در تعیین مجازات و اجرای مجازات صورت بدهد که اینجا منظور از قاضی؛ قاضی اخص نیست نه فقط قاضی محکمه بلکه قاضی تحقیق و قاضی اجرا نیز شامل می‌شود و قاضی اجرایی که استقلال اجرایی داشته باشد یعنی اصل قضایی کردن اجرای احکام که در فرانسه وجود دارد، ولی متأسفانه در ایران نداریم.

پس مفهوم پیشگیری قضایی ناظر به قضات اعم از قضات تحقیق، محکمه و اجرا است که پس از وقوع جرم به موجب تعیین مجازات متناسب، اقدام تأمینی مناسب که نهایتاً منتهی به اصلاح و درمان مجرم یعنی تحقق اصل ۱۵۶ قانون اساسی بشود را شامل می‌شود؛ و کار در این زمینه می‌تواند مؤثر باشد.

دکتر محمدرضا یزدانیان

بنده یک جمع‌بندی کوتاهی داشته باشم. البته نمی‌خواهم دوباره موضوع را باز کنم. من این‌طور استنباط کردم که یک نقطه افتراقی بین دیدگاه جناب آقای دکتر صادق منش با دیدگاه جناب آقای دکتر

غایت پیشگیری باید عدالت باشد کما اینکه غایت دستگاه قضا عدالت است پس تمام مسیرها باید به سمت عدالت برود. ما باید نظریه عدالت داشته باشیم و در این مورد باید تعیین و تکلیف را مشخص کنیم و قدر متیقن نظریه عدالت را هم می‌دانیم و می‌توانیم راجع به آن صحبت کنیم؛ چراکه وقتی به منظومه فکری حضرت امام (ره) و حضرت آقا مراجعه می‌کنیم آن مختصات را به ما می‌دهد.

این نظریه بنیادین یک نظریه رغیب دارد که نظریه پوزیتیویستی است که رغیب بسیار جدی‌ای است. در دهه‌های متمادی و کاملاً حساب شده طراحی شده و کار کرده است و این تجربه مدنی را که به درد ما می‌خورد و حتماً باید از آن استفاده بکنیم را نفی نمی‌کنم؛ اما بحث در نظام‌سازی پیشگیری است. این نظام‌سازی پیشگیری دست‌قازی را برای صدور رأی عادلانه، عالمانه و کارآمد باز می‌کند و از مسیر رأی قاضی عدالت تحقق پیدا می‌کند. این می‌شود آن عدالتی که پیشگیری را رقم می‌زند. قطعاً بدانید خروجی یقینی باید داشته باشد؛ چون کسی که این مدل را به من ارائه می‌دهد سه تا پشتوانه دارد آن نظریه مرجع من که رقابت می‌کند با آن نظریه رقیب.

فلسفه غرب امتداد پیدا کرده است؛ ولی فلسفه اسلامی امتداد اجتماعی پیدا نکرده است؛ لذا امتداد فلسفه اسلامی امتداد فلسفه صدرا و امتداد فلسفه صدرا را در سطح عقل من پایین آورده‌اند و گفته‌اند که این است. ادراک منظومه فکری امام جامعه در دستگاه قضا برای این است که شما در حدود رفتار بکنید. باید در منظومه فکری رفتار بکنید. آن منظومه فکری می‌گوید که شما اگر یک دستگاه خاصی طراحی بکنید، آن دستگاه خاص باید اسلامی باشد، عادلانه باشد و کارآمد باشد؛ مثال این عینک یک نظام

پرتو اغتنام از فرصت‌های پرشتاب، خواهد توانست توقع شکوفایی و جهش در قوه قضاییه، پیشگیری و تحقق اصول مربوط در قانون اساسی را برآورده سازد و تحقق قضای اسلامی و اجرای عدالت به معنای واقعی و جلب رضایت پروردگار متعال است. این همان بسط عدالت است این همان پیشگیری از جرم است. پیشگیری یعنی بسط عدالت».

خاستگاه نظریات پیشگیری، فلسفه پوزیتیویستی است و اینکه ما در آن تردید نداریم؛ یعنی پیشگیری در ادبیات حقوق کیفری ما بر اساس یک پشتوانه پوزیتیویستی وارد شده است. ما چه خواهیم و چه نخواهیم این خاستگاه را دارد. بعد ما آمدیم با مطالعات آیات قرآن گفتیم در قرآن هم پیشگیری از جرم آمده است؛ ولی در طراحی داریم همان مسیر را می‌رویم یعنی همان امتداد فلسفه غرب را دنبال می‌کنیم؛ ولی رهبری می‌فرمایند بیایید این فلسفه را بروید که وظیفه دستگاه قضا بسط عدالت و استقرار عدالت و ارزیابی درست از عدالت است. بسط عدالت با پیشگیری است؛ یعنی با رأی قاضی است. با رأی قاضی پیشگیری اتفاق می‌افتد. با رأی قاضی عدالت اتفاق می‌افتد که در اصل ۱۵۶ قانون اساسی هم اشاره شد؛ پس این همان رأی عادلانه، رأی عالمانه و رأی کارآمد می‌باشد. این چطور تحقق پیدا می‌کند؟ با نظام سازی پیشگیری از جرم.

من چون نظریه‌ام را از رهبری می‌گیرم و امکان پیشگیری از جرم بدون نظریه بنیادین وجود ندارد و گرنه ما خطا می‌رویم کما اینکه خطا رفتیم؛ چراکه ما داریم این کار را می‌کنیم. پس چرا پیشگیری تحقق پیدا نمی‌کند، پس یک جایی خطا وجود دارد.

مؤذن زادگان وجود دارد که هر کدام بر یک نکته خاصی تأکید کردند؛ دکتر مؤذن زادگان بیشتر به اقدامات پسینی و پس از وقوع جرم با محوریت نقش قضات نظر و تأکید دارند، ولی نظر آقای دکتر صادق منش اعم از این است که پیشگیری قضایی علاوه بر مجازات و اقداماتی که در جهت تعیین کیفر می‌شود، شامل سایر نهادهای ارفاقی و سایر مداخله‌گران در امر کیفری حتی اصحاب دعوا هم می‌شود.

دکتر شهید شاطری پور

با جمله‌ای از فرمایشات مقام معظم رهبری صحبت را شروع می‌کنم و آن اینکه؛ پیشگیری تحقق پیدا نمی‌کند جز اینکه پیشگیری مبتنی بر پژوهش و دانش باشد و این تعامل بین دیپلماسی پژوهشی و میدان را می‌طلبد که این جلسه نشان از این است که سازمان قضایی در میدان پیشگیری می‌باشد و ما در عرصه نظری در دیپلماسی پژوهشی هستیم. این اتفاق باید بیافتد و سر این میز رقم می‌خورد و اولین اقدام در پیشگیری؛ همین شورای پیشگیری است که شما انجام دادید و این جلسات را شورای پیشگیری از جرم سازمان قضایی نیروهای مسلح بنامید و حال باید گفت که این شورا چه مختصاتی باید داشته باشد.

در تعریف از پیشگیری قضایی نظر من عبارت است: رأی عادلانه، رأی عالمانه و رأی کارآمد.

مستندش هم فرمایشات رهبری است که می‌فرمایند؛ پیشگیری همان عدالت است. متن کامل آن که در حکم انتصاب مجدد جناب آقای آملی لاریجانی به ریاست قوه قضاییه در تاریخ ۱۳۹۳/۵/۲۳ فرمودند بدین شرح می‌باشد: «پیشگیری از وقوع جرم با معاضدت دستگاه‌های مسئول در

است چون شما می‌خواستید خوب ببینید. وقتی می‌خواهید خوب ببینید یعنی غایت شما خوب دیدن است، پس برای این خوب دیدن یک دستگاه طراحی کنید.

در پیشگیری غایت‌های مختلفی مطرح می‌شود که نهایتاً غایتش از فلسفه غرب می‌باشد، ولی غایت ما عدالت است پس کار آمدی ما در ارتباط با تحقق عدالت معنا پیدا می‌کند، حال شما نظامی ساختید که عدالت محقق نمی‌شود. غایت طراحی نظام جمهوری اسلامی بر اساس تئوری ولایت فقیه به سمت عدالت است؛ البته که عدالت هم غایت نیست. عدالت هم در مسیر انسان کامل تحقق پیدا می‌کند؛ یعنی مسیر ما سیر نمون به سمت انسان منبسط، عدالت انسان منبسط می‌خواهد، قاضی منبسط می‌خواهد که در پیشگیری از جرم یعنی رأی عادلانه قاضی باید چه ویژگی داشته باشد و جایگاهی که رهبری در شأن قاضی می‌فرماید: رفعت مقام قضا.

لذا ما قبلاً فقه شیعه را داشتیم، ولی حضرت امام اولین کسی است که توانست بر اساس فقه امامیه نظام‌سازی انجام بدهد و نظام جمهوری اسلامی بر اساس نظریه ولایت فقیه در واقع فقه اداره نظام است و به تعبیر من قانون اساسی یعنی ولی فقیه منتشره، یعنی نظریه ولایت فقیه امام منتشر شد، صورت مکتوب پیدا کرد، شد قانون اساسی. پس این مسیر طراحی ما می‌تواند باشد.

دکتر محمدرضا یزدانیان

در تعریف و مفهوم خاصی که جناب آقای دکتر مؤذن زادگان فرمودند یک اختلاف جزئی با جناب دکتر صادق منش استنباط شد که آقای دکتر توضیح خواهند داد. منتهی شما یک وصفی هم به آن اضافه کردید که اهداف دستگاه قضا اجرای عدالت

است و تردیدی در آن نیست؛ ولی آیا در تعریف باید الزاماً وصف عدالت را به این تعریف پیشگیری اضافه کنیم؟ آیا هر اقدام پیشگیرانه‌ای را در وصف تعریف پیشگیری، عدالت بنامیم؟ مثال فرض بفرمایید که با دیدگاه جناب دکتر صادق منش باز پرس برای اقدامات پیشگیرانه قرار موقتی را صادر می‌کند که ممکن است بعضی از این اقدامات به نفع جامعه باشد؛ ولی عدالت به معنای خاص نباشد یا غایت و هدف اساسی نباشد یا حداقل همراه با این اقدامات نباشد یا موضوعیت نداشته باشد. حال دوستان جمع‌بندی بفرمایید که این اقدامات و تدابیر را در تعریف چه می‌خواهیم تبیین کنیم؟ آیا علاوه بر آرای قضات، باید تمام اقدامات قضایی به اصطلاح کنشگران قضا، متصف به وصف عدالت باشد تا ماهیت پیشگیرانه داشته باشد یا خیر؟

دکتر مجتبی شیرود بزرگی

من تکمیلأ عرض کنم که آقای دکتر شاطری پور اشاره داشتند به فرمایشات حضرت آقا؛ این فرمایشات حضرت آقا در خصوص پیشگیری را چه آنهایی که مستقیم در خصوص پیشگیری از وقوع جرم است و چه آنهایی که به صورت غیرمستقیم اشاره دارد؛ مثلاً در ایام هفته قوه قضاییه و دیدار مسئولان قضایی با معظم له و یا در احکام انتصابات رؤسای قوه اشاره می‌کنند چند تا موضوع خیلی برجسته است؛ یکی این موضوع که برای پیشگیری از وقوع جرم توصیه می‌کنند؛ باید جرم را بشناسید، مجرم را بشناسید، شناخت دقیقی پیدا کنید، رصد دقیق داشته باشید، اشراف صحیح داشته باشید و بعد که در خصوص قضات باید چه اقداماتی صورت بگیرد و قضات را عزیز بدارید و...

در قوانین مختلف مخصوصاً قوانین برنامه توسعه، در قانون برنامه چهارم، پنجم و ششم اشارات مستقیم‌تری به حوزه پیشگیری از وقوع جرم داریم و پیشگیری قضایی و وظایف قوه قضاییه در این راستا. آن تکالیفی هم که قوانین برنامه‌های پنج‌ساله‌ها بر قوه قضاییه تکلیف می‌کنند در آن تعریفی که آقای دکتر صادق منش اشاره داشتند خیلی مطابقت دارد. آنجایی که در قانون برنامه ششم اشاره می‌کنند؛ قوه قضاییه مکلف است در جهت امنیت قضایی تجهیزات، تأسیسات، بودجه، نرم‌افزار را ایجاد کند و توسعه بدهد، آموزش نیروهای انسانی، اداری، قضایی، ضابطین و دادستان‌ها، یک نگاه دیگری قانون‌گذار به قوه قضاییه دارد که نسبت به مجرم نیست و می‌گوید نسبت به مراجعین تحریم کند وظیفه کلیه کارگزاران دستگاه قضایی این است. این یک سیگنال‌های دیگری هم می‌دهد که قانون‌گذار در راستای امنیت قضایی از سیستم قضایی چه چیزی مطالبه می‌کند و همچنین یک نگاه دیگری هست که نظر نسبت به قوه قضاییه در راستای حکمرانی قضایی چه می‌باشد که همه اینها را می‌خواهند ارتباط بدهند در انتها به همان بند پنجم اصل ۱۵۶ و بعد از آن اشاره می‌کند در حوزه قوانین و مقررات؛ نقش و رویکرد پیشگیرانه قوانین و مقررات در راستای قضا زدایی، جرم‌زدایی و توجیه پیشگیرانه مفاد قوانین در تنقیح قوانین. آنجایی که برابر قوانین بالادستی قوه قضاییه مکلف می‌شود به نهادهای صلح و سازش و نهادهای مشاوره و داوری، ترویج نظم حقوقی در جامعه و بعد ساماندهی و تحول در وضعیت زندان و زندانیان و همین‌طور آسیب‌شناسی و رصد و صحت آرای قضایی و در انتها؛ بازدارندگی و پیشگیری کیفری که آقای دکتر فرمایش

باید عادلانه باشد، طراحی نظاماتان، ورود و خروجی که آقای دکتر می‌فرمایند، ولی همه اینها خودشان در انعکاس آن چیزی که مردم در احساس عدالت، در رأی و تصمیم شما می‌بینند نشان داده می‌شود؛ پس وقتی اجرا شد کسی به جرم گرایش پیدانمی‌کند. ما در خصوص عدالت چهار بحث داریم؛ اول، قضاوت مردم نسبت به عدالت که اتفاق می‌افتد؛ یعنی مردم نسبت به عدالت چگونه قضاوت می‌کنند که مردم ما الان می‌گویند دستگاه قضا عادلانه است. این بحث احساس عدالت است؛ دوم، خصم یعنی طرفین دعوا می‌روند دادگاه برمی‌گردند می‌گویند از نگاهش، از رأیش، از مسیرش، از فرایندهایش، از ساختارش؛ مثلاً شما نشستید زیر کولر ولی آنها نه مثلاً شما میز مناسب دارید، آنها دستبند دارند، پس اینها عدالت نیست. عدالت بعضی تصور نکنند که مثلاً عدالت دست فرد را قطع نکند، نه عدالت همان است که آقای دکتر می‌فرمایند در قضیه امیرالمؤمنین و بیت‌المال، یعنی اینکه این عدالت است، یعنی حاکمیت نتوانسته برای این شرایط فراهم کند، یعنی امیرالمؤمنین از مسیر رأیش تزویج بیت‌المال می‌کند. نمی‌گوید بروید حالا به ساختاری درست بکنید؛ مثلاً نهاد حمایت از دواج، خیر بلکه باید از بیت‌المال خودت به وی حکم بدهی و قاضی را خیلی بیشتر از یک ماشین امضا تعریف می‌کند؛ یعنی در بحث پیشگیری مقوله‌های اجتماعی هم به مقوله‌های قضایی اضافه می‌شود.

دکتر حسنعلی مؤذن زادگان

پیشگیری قضایی غیر از پیشگیری قوه قضاییه است و قوه قضاییه موسع است؛ یعنی تمام نگاه ارباب رجوع، نگاه جامعه، ساختار و غیره دست قوه قضاییه است و

که از قاضی در روایات در شأن قضا در شأن ولایت در قضا اگر باشد هم پیشگیری قبل از جرم وجود دارد و هم پیشگیری بعد از جرم؛ اما آنچه ما الان برای قاضی تعریف کردیم، چهارچوب برای آن درست کردیم؛ از قبیل اصل قانونی بودن جرم و مجازات، اصول دیگری که بر کار او حاکم می‌باشد، دادگاه انتظامی قضات که به وی می‌گوید باید در این چهارچوب رأی بدهی و گرنه تعقیب می‌کنیم و... فقط بعد از جرم می‌باشد.

و بعد در قرآن؛ «ان الله يأمر بالعدل والاحسان» دستگیری از کسانی که در معرض جرم هستند، عدل برای اجرای عدالت است. رأی قاضی هست ولی احسان هم هست؛ یعنی کسانی که زمینه‌های ارتکاب جرم را دارند این را ما با احسان از بین ببریم و الا دستگاه قضایی با کاری سنگین، شلوغی پرونده‌ها و ... مواجه می‌شود.

دکتر شهید شاطری پور

من گفتم رأی عادلانه، عالمانه، کارآمد که این بحث دارد. عدالت به معنای مجازات، عدالت نیست. عدالت را من در منظومه اجتهادی، حکمی و تمدنی نگاه می‌کنم که سه تا تعریف دارد و ما حالا وقت نداریم که به این بپردازیم. پیشگیری از جرم همان اجرای عدالت است و رأی که ما با ارکان آن کار داریم و رأی به معنای اعم تصمیم قضایی است. «ولکم فی القصاص حیاة یا اولی‌الالباب لعلکم تتقون»؛ یعنی اگر قصاص کردید قتل واقع نمی‌شود. اگر اجرای عدالت به شکل دقیق انجام گرفت، ظلم در جامعه اتفاق نمی‌افتد. حالا اگر مجرم تعقیب شد و مَرّ حق و عدل درباره او اجرا شد پس مَرّ حق و عدل شما باید عادلانه باشد؛ یعنی نوع نگاه شما

داشتند، اینها در قانون مختلف خیلی تأکید شده است؛ هرچند وصف عمومیت بیشتری دارند نسبت به پیشگیری قضایی. یک قاضی ممکن است رفتارش و اقدامش در اعلاء درجه در رأی و تصمیمش منعکس باشد، از قلمش استنباط بشود، ولی در رفتار همه این کارگزاران دستگاه قضایی، مردم یک استنباط دیگری از سیستم قضایی ممکن است داشته باشند. از سوی دیگر شهروندان در جامعه به طور کلی تصویری که نسبت به قوه قضاییه در تأمین امنیت قضایی دارند مهم است.

در واقع با ارتقای کارآمدی دستگاه قضا، ارتقای نظم حقوقی و قانونی جامعه هدف و ترویج فرهنگ قانون‌مداری و از طرف دیگر توجه به نقش پیشگیرانه قوانین شکلی و یا ماهوی اینها در پیشگیری قضایی با تعریف موسع آن مؤثر است. البته در کارآمدی قوه قضاییه اصل سرعت برای رفع اطاله دادرسی و اصل دقت برای اتقان آراء و تصمیمات و اصل قاطعیت با اجرای صحیح و دقیق و حتمی و به موقع مجازات مطرح است؛ ولی برای رسیدن به کارآمدی مقدماتی لازم است که در جای خودش خواهیم گفت.

دکتر حسنعلی مؤذن زادگان

من فقط خواستم عرض کنم که آقای دکتر فرمودند هدف پیشگیری از جرم چیست؟ من فکر می‌کنم در اسلام به معنی اعم و امامیه به معنی اخص تفاوتی در این موضوع نیست. روایتی از امام علی (ع) است که یک کسی را آوردند خدمت ایشان که متهم بود به استمنا، حضرت فرمود؛ «ضرب یدہ حتی احمره ثم زوجه من بیت‌المال» یعنی هم مجازات و هم پیشگیری بعد از جرم. قاضی اسلام کارش این نیست که فقط یک کسی را بخواهاند و شلاق بزند. آن تعبیری

اصلاً دست قاضی نیست، ولی پیشگیری قضایی مربوط به قاضی است؛ یعنی قاضی وقتی می‌خواهد رأی بدهد آن واکنشی که اتخاذ می‌کند در چهارچوب قانون، قانون پیش‌بینی کرده است؛ مثلاً در ماده ۴۰ راجع به تعویق صدور حکم می‌گوید یکی از شرایط تعویق؛ پیش‌بینی اصلاح، عدم ارتکاب جرم در آینده می‌باشد. در همه نهادهای ارفاقی، در توبه در مواد ۱۱۴ به بعد قانون مجازات اسلامی همگی بحث‌های اصلاح و درمان و پیشگیری است.

دکتر محمد پارسا

سوآلی مطرح می‌شود و آن این است که اینجانب به عنوان یک قاضی، اگر این جلسه یک خروجی داشته باشد و با توجه به اینکه این جلسه دانش بنیان می‌باشد، درخواست دارم که یک تعریفی ارائه بشود که پیشگیری قضایی به چه معناست و چه کار باید کرد؟ آقای دکتر شاطری پور سه ویژگی که برای رأی و تصمیم فرمودند؛ در عمل یعنی چه و چگونه از سوی قضات قابل اعمال است؟ به‌طور مثال یک پرونده سرقت به قاضی ارجاع شده که رسیدگی کند و در نهایت رأی صادر می‌کند که رأی هم قانونی است، هم در محدوده قانون است، هم ویژگی‌های متهم را نگاه کرده و از ظرفیت‌های قانون هم استفاده شده؛ اما اساساً سارق به دلیل مسائل و مشکلات اقتصادی مجدداً سرقت می‌کند، لذا هیچ پیشگیری نشده و سارقین دیگر هم سرقت می‌کنند؛ بنابراین در بستر واقعیت و اختیارات و امکانات در اختیار مقام قضایی باید نظریه داد. نکته‌ای که آقای دکتر مؤذن زادگان به درستی اشاره فرمودند قاضی نمی‌تواند خارج از قانون رأی بدهد. پس نکاتی که می‌فرمایید در عالم نظریه خوب است؛ اما در عالم واقع برای قاضی

اصلاً کارآمد نیست؛ یعنی عملیاتی نیست، مگر اینکه توضیح دقیق‌تری ارائه بدهید.

دکتر بهزاد منصوری

مطابق بند پنجم اصل ۱۵۶ قانون اساسی، وظیفه پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمان به عهده قوه قضاییه نهاده شده است، اما قانون‌گذار مشخص نکرده است که کدام نوع از پیشگیری را مدنظر داشته است و به صورت کلی این وظیفه را به قوه قضاییه واگذار کرده است و دستورالعمل اجرای آن در قوانین ما مشخص نیست. آنچه واضح است، آن است که قوه قضاییه نمی‌تواند در انواع پیشگیری کنشی نقش قابل توجهی داشته باشد و باید با توجه به وظیفه‌ای که قانون‌گذار بر عهده‌اش گذاشته است در پیشگیری‌های قضایی در معنای اخص (پیشگیری کیفری) نقش اساسی و اجرایی داشته باشد و در پیشگیری‌های اجتماعی و وضعی نقش مدیریتی و نظارتی ایفا کند که همان پیشگیری قضایی در معنای اعم است. در این راستا قوه قضاییه می‌تواند از طریق نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در نظام اداری کشور، از طریق سازمان بازرسی بر دستگاه‌های متولی امر اشراف داشته باشد تا دستگاه‌های اجرایی به وظایف خود به درستی عمل کند.

دکتر جعفر صادق منش

تک‌تک عزیزان حاضر نکات بسیار ارزشمندی را مطرح فرمودید. ملاحظاتی هم اجبابی هم در پاسخ نسبت به فرمایشات عزیزان، به طور خلاصه باید عرض بکنم. از دوست و برادر عزیزم آقای دکتر شاطری پور شروع می‌کنم؛ من فکر نمی‌کنم که پیشگیری در خدمت عدالت باشد. عدالت امنیت همه اهدافی که ترسیم می‌کنیم همه در خدمت آن هدف والا

و آن بالاترین سطح پیشگیری است و از ابتدا تربیت نسل و انسان کامل مدنظر است. اصلاً عدالت ابزاری است در خدمت همین تربیت انسان، امنیت هم رفع موانع.

در ارتباط با فرمایش استاد که ما نگاه مضیق داشته باشیم به تعریف پیشگیری قضایی یا موسع که نظر جمع به نوعی برگشت به اینکه آنچه مربوط به قوه قضاییه است می‌تواند پیشگیری باشد و این خیلی خوب بود، اتفاق خوبی بود. منتها اینکه می‌فرمایید را قبول دارم به عنوان جزئی از پیشگیری قضایی. از اقسام پیشگیری قضایی یکی پیشگیری کیفری است که قبول داریم ولی آیا ما پیشگیری قضایی را مختص و معادل فقط پیشگیری کیفری قرار بدهیم با این نظریه مقداری ملاحظات داریم؛ چون نیل به اهداف پیشگیری کیفری بدون نگاه و در نظر گرفتن معنای موسع پیشگیری قضایی امکان‌پذیر نیست. برای چه این همه الزامات برای قوه قضاییه می‌آید، غیر از اینکه اینها به خودی خود مؤثر هستند در خدمت پیشگیری کیفری هم هستند. اگر شما پیشگیری قضایی را مساوی با پیشگیری کیفری بدانید، یعنی کوچکش بکنید، این نیل به خود پیشگیری کیفری را غیرممکن می‌کند؛ ولی با نگاه پیشگیری قضایی در نگاه موسع و پیشگیری کیفری را جزئی از قطعات این جورچین قرار دادن، کمک می‌کند که ما میل به اهداف پیشگیری کیفری را بهتر بشناسیم.

در اجرای احکام این کاری که ما انجام دادیم دقیقاً فرمایش شماست، قضایی کردن اجرای احکام. ما اگر صدور حکم را حکم عادلانه در نظر بگیریم قاضی که از جریان اجرای احکام هیچ خبری ندارد تا زمانی که استقلال عمل و قوه عمل و قدرت مانور قاضی اجرای حکم را در نظر نگیریم، به اهداف پیشگیری

بر اساس نظریه‌ای که قبول ندارم نظام طراحی بکنم، ولی محکوم به نظام‌هایی هستم که بر اساس نظریه‌هایی که قبول ندارم طراحی شده است. حال من یک نظامی دارم و آن نظام هم یک مبنایی دارد که ما باید با هم بحث بکنیم، خیلی جای بحث دارد، البته شما الگوی رقیب من نیستید؛ یعنی شما در واقع مثل من فکر می‌کنید، ما باید رقیبم بیاوریم، رقیبی که از نظریه‌اش بتواند دفاع کند و بتواند جواب بدهد. حضرت آقا فرمودند؛ محور در قوه قضاییه، قاضی است که شما یا قبول دارید یا قبول ندارید که البته همگی قبول داریم و بقیه تشکیلات همه تدارکاتچی قاضی هستند. پس قاضی باید بگوید شما تدارکاتچی من هستید چون رهبر انقلاب هم حکم داده و هم مشروعیت داده و همه در حکم نیروهای ستادی برای صف هستند و صف، قاضی است و آنچه در عرصه قضاوت و صحنه دادگاه اتفاق می‌افتد آن چیزی است که به ما نشان می‌دهد و شما میوه را که می‌بینید می‌توانید بفهمید درخت چه بوده است؛ پس تمام کاری که در ستاد انجام می‌شود برای این است که خروجی که رأی است عادلانه، عالمانه و کارآمد باشد.

دکتر محمدرضا یزدانیان

بنده استنباط کردم که یک اختلاف دیدگاه کوچک با آقای دکتر شاطری‌پور وجود دارد و اینکه ممکن است ما یک رأی داشته باشیم که تمام ویژگی‌های یک رأی خوب را داشته باشد، متقن باشد، عالمانه باشد، ساختارهای یک رأی برتر را داشته باشد، ولی ماهیت پیشگیرانه نداشته باشد؛ مثلاً اگر ما بخواهیم ماهیت پیشگیرانه به آن بدهیم مجبور بشویم مقررات تعلیق اجرای مجازات را پیاده کنیم یا رأی باز بدهیم یا از تجهیزات الکترونیک استفاده کنیم؛ ولی

ولی باید بگوییم پیشگیری اجتماعی و وضعی کار قوه قضاییه است. در پیشگیری وضعی و پیشگیری اجتماعی و در چهارچوب وظایف و اختیارات قوه قضاییه، شما اگر بخواهید پیشگیری اجتماعی را وسیع بینید باید در شرح وظایف وزارتخانه‌ها و غیره مداخله بکنید که کار بدتر خواهد شد. پس پیشگیری وضعی و اجتماعی قوه قضاییه یعنی قوه قضاییه در چهارچوب وظایفی که دارد چه کارهایی قبل از وقوع جرم بکند تا جرم اتفاق نیفتد؛ اما پیشگیری قضایی یعنی آنچه در عرصه قضا می‌خواهد اتفاق بیفتد که قاضی با آن مواجه است؛ یعنی قاضی به آن ورود پیدا می‌کند. ببینیم قاضی چه کار می‌تواند بکند که پیشگیری نماید.

حال نقش کنشگران چیست؟ کنشگران ما قوه مقننه، وزارتخانه‌ها و قوه قضاییه است که ما فعلاً می‌توانیم در قوه قضاییه نقش کنشگران را ببینیم. قوه قضاییه در پیشگیری اجتماعی و وضعی در حدود وظایف و چهارچوب‌ها و اختیارات می‌تواند خیلی مؤثر باشد؛ مثلاً پزشک قانونی را درست کنید، ثبت اسناد را درست کنید، دریایی از مشکلات را حل کردید؛ ولی اگر خلط کردیم مشکل درست می‌شود. پس باید نقش پیشگیری قوه قضاییه در بعد اجتماعی و وضعی را تبیین کنیم؛ مثلاً قانون‌گذار گفته که سرقت تا بیست میلیون تومان قابل گذشت است، حال ببینید سرقت چقدر زیاد شده است. قاضی چه کاری کند، لذا من پیشگیری کیفری را پیشگیری قضایی می‌دانم و پیشگیری قوه قضاییه را فراتر از پیشگیری قضایی می‌دانم.

دکتر شهید شاطری‌پور

در رابطه با نظام گفتیم باید اول نظریه بنیادین را طراحی کنیم. من نمی‌توانم

قضایی نمی‌رسیم، پس یک مبحث از کار ما دقیقاً نقش اجرای احکام است.

عدالت به عنوان خروجی قوه قضاییه در سه سطح می‌باشد و فقط رأی نیست، عدالت در فرایند دادرسی عادلانه یعنی دادرسی که در فرایندش هم عادلانه باشد، حقوق دفاعی و کرامت انسانی متهم و طرفین پرونده رعایت بشود، بعد رأی عادلانه که عدالت صوری است و بعد در نهایت خروجی و تأثیر این رأی عادلانه در فرایند عادلانه تحول در جامعه که قوه قضاییه ضامن عدالت اجتماعی است؛ چون اثر رأی قوه قضاییه باید به عنوان همان عدالت باشد، وقتی این نگاه را ما داشته باشیم و فرایند عادلانه را هم در نظر بگیریم، عدالت کف انتظار از فرایند دادرسی است. آقای دکتر خیلی خوب فرمودند: «یأمرکم بالعدل و الاحسان» انصافی که قاضی می‌تواند نسبت به طرفین پرونده داشته باشد، خیلی انسانی‌تر از بحث عدالت صوری و شکلی و چیزی است که در سازوکارها و قوانین مقررات خشک و صامت می‌بینیم. عدالت را باید از قانون بگیریم، با این احسان و نگاه‌های انسانی تلطیف کنیم و درستش کنیم و برای پرسش شما آقای دکتر پارسا پاسخ دارم و به طور مشخص یک دستورالعمل و یک چک لیست از رفتارهای قاضی که باید انجام دهد و می‌تواند بسیار کمک کند به اینکه شما پیشگیری بکنید از وقوع جرم، تکرار جرم و اتفاقات دیگری که می‌تواند در پرونده رقم بخورد و شما بتوانید جلوی آن را بگیرید.

دکتر حسنعلی مؤذن زادگان

اگر بگوییم پیشگیری قضایی اعم است از پیشگیری کیفری معنایش این است که پیشگیری اجتماعی و وضعی هم ذیل پیشگیری قضایی است که قطعاً این نیست؛

اصل رأی یک رأی عادلانه، متقن، مستحکم با تمام شاخص‌های رأی می‌باشد. حال آیا صرف متقن بودن، عالمانه بودن و یک رأی خوب ماهیتش همیشه پیشگیرانه است یا اینکه خیر ممکن است در مواردی نیاز باشد که ما از نهادهای ارفاقی هم استفاده کنیم تا اقدام پیشگیرانه باشد.

دکتر شهید شاطری پور

پیشگیری چیزی نیست که از بیرون بتوان به رأی تزریق نمود. من گفتم عادلانه، عالمانه، کارآمد، آن رکنی که شما می‌گویید

همه اینها دیده شده است. عادلانه، عالمانه و کارآمد در داخل رأی وجود دارد و بیرون از آن نیست. مقام معظم رهبری مدظله‌العالی می‌فرمایند: عالمانه یعنی باید هوشمند باشد که در ادبیات علمی با مراجعه به جرم‌شناسان و متخصصان باید عالمانه بودن در رأی باشد؛ یعنی دستگاه برای شما زمینه‌ای ایجاد کند که وقتی می‌خواهی رأی بدهی پنج استاد دانشگاه با مشورت دادن کمک دست قاضی باشند که این می‌شود عالمانه و کارآمد بودن و هم می‌شود پیشگیری؛ یعنی پیشگیری را می‌شود در کارآمدی دید.

در پایان جلسه جناب آقای دکتر یزدانیا؛ معاون قضایی و حقوقی سازمان قضایی، برآیند جلسه را مثبت و مفید ارزیابی کردند و ضمن تشکر از آقای دکتر حسنعلی مؤذن زادگان، آقای دکتر شهید شاطری پور، آقای دکتر جعفر صادق منش و مسئولان اداره کل پیشگیری از وقوع جرم، عفو و سجل قضایی و مدیران قضایی معاونت قضایی و حقوقی به لحاظ برگزاری این نشست علمی، اظهار داشتند که جمع‌بندی مباحث جلسه در اختیار همکاران قضایی در سراسر کشور قرار خواهد گرفت.

جمع‌بندی

بر اساس اصول ۱۵۶ و ۱۷۲ قانون اساسی، سند تحول قوه قضاییه و سند چشم‌انداز سازمان قضایی نیروهای مسلح، یکی از وظایف سازمان قضایی نیروهای مسلح، پیشگیری از وقوع جرم می‌باشد. پیشگیری از وقوع جرم مفهوم وسیعی در سیاست جنایی دارد و جایگاه پیشگیری قضایی به عنوان یکی از اقسام پیشگیری از وقوع جرم با توجه به اینکه این نوع پیشگیری مورد تأکید ریاست محترم سازمان قضایی نیروهای مسلح نیز می‌باشد؛ موضوع مورد بحث نشست علمی تعیین گردیده است. با تدقیق در قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب سال ۱۳۹۴ و قانون برنامه ششم توسعه و وظایفی که به قوه قضاییه از باب توسعه عدالت قضایی و ایجاد فرصت برابری در دسترسی به خدمت قضایی محول گردیده است، استنباط می‌شود؛ قانون‌گذار به نوع خاصی از پیشگیری فراتر از صرف پیشگیری کیفری نظر داشته است که از آن می‌توان به پیشگیری قضایی نام برد. اینکه پیشگیری قضایی چیست و آیا صرفاً ناظر به مدیریت واکنش نسبت به جرم و مجرمین در راستای جلوگیری از تکرار جرم می‌باشد و یا اینکه شامل همه نوع اقدامات پیشگیرانه حتی قبل از وقوع جرم می‌باشد نظریات مختلفی ارائه گردیده است. برخی معتقدند پیشگیری قضایی عبارت است از برنامه‌ای نظام‌مند، مبتنی بر راهبرد کلان و مشارکتی مشتمل بر مجموعه تدابیری که نظام قضایی به عنوان هدف انحصاری یا یکی از اهداف به منظور پیشگیری از تکرار جرم اعمال می‌کند و عده‌ای معتقدند: پیشگیری قضایی نه تنها شامل اقدامات لازم در راستای تکرار جرم می‌باشد، بلکه با توجه به چشم‌انداز وظایف قوه قضاییه که صرفاً ناظر به زمان رسیدگی و صدور حکم نیست و ناظر بر اقدامات قبل از وقوع بزه نیز می‌باشد؛ می‌توان این‌گونه از اقدامات پیشگیرانه را در راستای پیشگیری قضایی تحلیل و بررسی نمود و نظریه سوم بر این اساس استوار است که با توجه به وظیفه‌ای که قانون‌گذار در بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی بر عهده قوه قضاییه گذاشته است؛ قوه قضاییه در پیشگیری کیفری که ناظر به بعد از وقوع بزه می‌باشد؛ نقش اساسی و اجرایی دارد؛ ولی از طریق نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در پیشگیری‌های اجتماعی و وضعی نیز که از آن در معنای عام تحت عنوان پیشگیری قضایی نام می‌برند؛ نقش مهمی ایفا می‌نماید. در نهایت اعضای نشست ضمن پذیرش جایگاه پیشگیری قضایی به عنوان یکی از گونه‌های علمی پیشگیری از وقوع جرم بر این امر اتفاق نظر داشتند اگر رأی صادره؛ عادلانه، عالمانه و کارآمد باشد با توجه به اینکه برای تحقق هر یک از وصف‌های فوق مقدمات واجبی لازم است، تحقق آن مقدمات واجب، ملازمه با پیشگیری از وقوع جرم خواهد داشت. برآیند نظرهای ارائه شده در نشست علمی، به رسمیت شناختن پیشگیری قضایی به عنوان یکی از گونه‌های مهم پیشگیری از وقوع جرم در کنار گونه‌های پیشگیری وضعی و اجتماعی است که مجموعه تدابیر و راهکارهای پیشگیری موصوف می‌تواند کل فرایند دادرسی کیفری را به صورت مستقیم یا غیرمستقیم تحت پوشش قرار دهد.